

Literatūra un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1946. G.

24. MAIJĀ

NR. 21 (71)

VĒSTĪJUMU APMAINĀ STARP PSRS MINISTRU PADOMES PRIEKŠSĒDĒTĀJU J. V. STALINU UN ASV PREZIDENTU TRUMENA KUNGU

Pirms neilga laika PSRS Ministru Padomes Priekšsēdētājs biedrs J. V. Stalins saņēma no ASV Prezidenta Trumena kunga vēstījumu, kurā bija teikts, ka pašlaik ir pārtikas krize, un bija izteikta cerība, ka Padomju Valdība piešķirs UNRRA zināmu daudzumu graudu labibas. Tai pašā vēstījumā Prezidents Trumens izteicā ari cerību, ka Padomju Savienība varēs koordinēt savu rīcību ar citām valstīm, kas eksportē

labību, lai labāk izmantotu labības krājumus.

PSRS Ministru Padomes Priekšsēdētājs J. V. Stalins savā atbildes vēstījumā Prezidentam Trumenam izteica nožēlu, ka Prezidents Trumens griezies pie Padomju Valdības minētajā jautājumā nevis pirms trim mēnešiem, kad Padomju Savienība būtu varējusi kaut ko darīt šajā virzienā, bet maija vidū, pēc tam, kad Padomju Savienība varēs koordinēt savu rīcību ar citām valstīm, kas eksportē

daudzumu pārtikas Francijai un citām valstīm un kad Padomju Savienības resursi jau izbeidzas.

Kas attiecas uz Padomju Savienības darba koordināciju ar citām valstīm, kas eksportē labību, — PSRS Ministru Padomes Priekšsēdētājs J. V. Stalins paziņoja Prezidentam Trumenam, ka Padomju valdība principā neiebilst pret šo priekšlikumu, bet tas to mērā prasa speciālu apspriešanu.

(TASS)

Krievu klasiskās drāmaturgijas skatēi veltītā konferences baltkrievu un igaunu pārstāvji pie Raiņa kapa.

Krievu klasiskās kultūras šodienīgums

Rīgā šajās dienās sanākusi un darbojas ievērojama konference, kas apspriež krievu klasiskās drāmaturgijas skates rezultātus Baltkrievijas, Lietuvas, Igaunijas, Kareļu-Somu un Latvijas padomju republikās. Skate notika pagājušā ziemā, un tanī piedalījās 13 padomju republikas ar 96 teātriem, 120 iestudējumiem.

Padomju teātra skatēi tālākā jau bija pārstaigājuši jo daudzi mūsdieni cīņītāju tēli; padomju tauta uzvarētāja gribēja tuvu redzēt un iepazīt savus varoņus, kas Tēvijas kara frontēs, partizānu gaitās un aizmugures dārbā izcīnīja vēsturisko uzvaru. Lielā krievu tauta šajās cīņās apliecināja pašu izcilāko varonību, visa pasaule šodien atzīst viņas izšķirīgo lomu cilvēces izglībšanā no briesmīgākā drauda, kāds jebkad pār to bija savīcītes. Tuva iepazīšanās ar krievu laudim tāpēc nozīmē ari dzīlāk ielūkoties šo notikumu būtībā, ieraudzīt to dzīvības spēka avotu, kas tautu dara nemirstīgu un neuzvaramu.

Taču, lai visā pilnībā izprastu krievu tautas progresīvo, varonīgo raksturu, nepiektiek tikai ar šodienas materiālu. Jāpatur vērā, ka ari savā vakardienā krievu tauta vienmēr bijusi pašu progresīvāko cilvēces ideju nesēja, liejās Oktobra revolūcijas izcīnītāja, desmitu tautu pulcinātāja vēsturiskā dārbā — sociālisma uzcelšanā savā zemē, Padomju Dzīmenē. Pilnu priekšstatu par lielo krievu tautu tāpēc spēj dot ne tikai šodienas, bet ari vēstures gaitu nepārtraukts izsekojums.

Krievu klasiskās drāmaturgijas skate kalpoja šim uzdevumam, un tā ir viņas aktuālā nozīme.

DAUGAVPILS REKONSTRUKCIJAS PLĀNS

1945. gadā Latvijas PSR Tautas Komisāru Padome apstiprināja Daugavpils rekonstrukcijas projekta schēmu. Projekti ietverti atjaunošanas un jaunbūves darbi, kas veicami tuvākajos divdesmit gados. Sai laikā iedziņotājā skaitātā pilsētā jāizveg līdz 130 tūkstošiem, kāds tās bija pirms pirmā imperiālistiskā kara 1913. gadā.

Jaujā pilsētas rekonstrukcijas plānā Daugavpili paredzēts izveidot par vienu no skaistākajām republikas pilsētām. Tiks ievērojami paplašināties satiksmes tīkls. Sāks darboties pītā tramvaja līnija, kas savienos staciju ar pilsētas centru un Jaunbūvi. Daugavas krastā pilsētas centrā rekonstrukcijas plāns paredz izbūvetielas upes tvaikonu pīstānes — pasažieru un preču stacijas. Uz Daugavas pilsētas tuvumā cels spēcīgu hidroelektrostaciju.

Aicināti ierasties visi rakstnieki, iešācēji un interesenti.

Ark. A.

Skate darīja bagātāku mūsu kultūru ar jaunām nezūdošām mākslas vērtībām. Paši labākie rakstnieki veica ievērojamus tulkojumus, un aizvadītajā gadā mūsu literatūra kļuva bagātāka ar tādiem nemirstīgiem darbiem kā Gribojedova «Gudra cilvēka nālīme», ko pirmo reizi latviešu valodā sniedza Tautas rakstnieks Andrejs Upīts, Ostrovskā — «Vilki un avis» Jūlija Vanaga tulkojumā, Gorkija «Jegors Buličovs un citi» Aleksandra Čaka un Jāņa Grota tulkojumā. Ar lielu atbildības sajūtu teātri stājās pie izraudzīto līgū iestudēšanas, veicot nopietnu iepazīšanos ar tēlojamo laikmetu, autoru darbu idejām un tēliem. Rezultātā mēs redzējām savos vadošajos teātos krievu klasiskās drāmaturgijas izcilo darbu pilnvērtīgas izrādes, kas iezīmēja jauņu pakāpi teātru mākslinieciskās augšanas gaitās.

Klasiskā mantojuma apgūšana ir išpaša un svārīga problēma, kas šodien jārisina mūsu mākslas darbiniekim. Atgriezoties pie literatūras klasiskajiem darbiem, padomju teātra uzdevums atklāt šajos darbos tās pozitīvās idejas un tendences, kas nav zaudējušas savu nozīmi ari šodien. Darbs ar krievu klasisko drāmaturgiju pārādīja, cik nozīmīgas un laikmetīgas idejas satur šie nemirstīgie darbi, pie kāda bagāta kultūras avota mēs esam atgriezūsies. Tā ir lielās krievu kultūras visspāsles nozīme, ka tā vienmēr droši un sadzīrdami ir pauðusi cilvēces progresīvā domas, par tām cīnījusies.

Klasiskās drāmaturgijas skate ir tikai pirmsākums, mēs gribam

S A N Ā K S M E S RAKSTNIEKU SAVIEŅĪBĀ

Latvijas Padomju rakstnieku savienības partijas pīrmorganizācija un rakstnieku savienības valde sasauc š. g. 24. maijā plkst. 18.00 Rakstnieku namā (Kr. Barona ielā 12) atklātu sapulci. Dzejnieks V. Lukss referēs par padomju bērnu un jaunatnes literatūru šodien. Aicināti ierasties visi interesenti.

Dzejas un jauno autoru sekcijas prezidijs pīrmā dienā, 27. maijā, plkst. 18.00 sasauc dzejnieku un jauno autoru sanāksmi. Referēs dzejnieks Jānis Plaudis: Daži teorētiski un praktiski mūsu dzejas jautājumi. Aicināti ierasties visi interesenti, it sevišķi jaunie dzejnieki.

Latvijas Padomju rakstnieku savienības valde š. g. 31. maijā, plkst. 18.00 Rakstnieku namā (Kr. Barona ielā 12) sasauc plašu rakstnieku sanāksmi.

Dienas kārtībā: Aktuāla tematika un aktuālie žanri. Jauno rakstnieku darbs. Referents K. Kraulinš.

Aicināti ierasties visi rakstnieki, iešācēji un interesenti.

Atklāta krievu klasiskās drāmaturgijas skatēi veltītā konference

22. maijā Rīgā, plāšajā Valsts Filharmonijas zālē, sāka darbu konference, kurā Baltkrievijas, Lietuvas, Igaunijas, Kareļu-Somu un Latvijas mākslas darbinieki apspriež krievu klasiskās drāmaturgijas skates gaitu un rezultātus šajās republikās. Deleģātu viidu daudz ievērojamu teātru mākslas darbinieku. Starp tiem — Stalīna prēmijas laureāti, Tautas mākslinieki, Nopelnīcīm bagātie mākslinieki.

Vissavienības Mākslas lietu komitejas uzdevumā konference atklāja Latvijas PSR Mākslas lietu pārvaldes priekšnieks Fr. Rokpelnis. Konference prezidijs ievēlēja Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezīdijs priekšsēdētāju akadēmiku A. Kirchensteīnu, LK(b)P CK sekretāru J. Kalnbēriju, Latvijas PSR Ministru Padomes priekšsēdētāju V. Lāci, LK(b)P CK sekretāru A. Pelši. Vissavienības Mākslas lietu komitejas republikāniskā teātru daļas vadītāju A. Platōnovu, literatūrvēsturniku prof. V. Kirpotni, mākslas kritiķi J. Surkovu, Baltkrievijas PSR Mākslas lietu pārvaldes priekšnieki A. Kirchensteīnu, LK(b)P CK sekretāru J. Kalnbēriju, Latvijas PSR Ministru Padomes priekšsēdētāju V. Lāci, LK(b)P CK sekretāru A. Pelši, Vissavienības Mākslas lietu komitejas republikāniskā teātru daļas vadītāju V. Nefjedu. Baltkrievijas ar Darba Sarkānā Karoga ordeni apbalvotā Jankas Kupalas vārdā nosauktā drāmas teātra māksliniecisko vadītāju, Stalīna prēmijas laureātu, Baltkrievijas PSR Tautas mākslinieku G. Glebovu, Baltkrievijas PSR Tautas mākslinieku I. Zdanoviču, Latvijas PSR Mākslas lietu pārvaldes priekšnieks vietnieku V. Pecuru, Vilnijas drāmas teātra galveno režisoru Nopelnīcīm bagāto mākslas darbinieku B. Dauguvīti, Igaunijas PSR Mākslas lietu pārvaldes priekšnieku Nopelnīcīm bagāto mākslas darbinieku G. Hnacikanovu. Latvijas PSR Tautas mākslinieku R. Bērziņu, LK(b)P CK pārstāvi M. Bušu, Latvijas PSR Mākslas lietu pārvaldes priekšnieku Fr. Rokpelni.

Ar lielu sajūsumu goda prezidijs ievēlēja VK(b)P CK politbiroju ar biedru Stalīnu priekšgalā.

Konferences darba kārtībā referētās debates, Gogoļa lugas «Precības» izrāde Jelgavas teātri un konferences dalībnieku izbraukumi uz Rīgas Jūrmalu un Siguldu.

LATVIJAS PADOMJU KOMPONISTU SAVIENĪBAS PLĒNUMS

pasauces nozīmē, «Padomju teātris krievu klasiskā teātra pīcteicis» un referāti par krievu klasiskās drāmaturgijas skates gaitu un rezultātiem atsevišķās republikās.

Ievada runu Latvijas PSR Mākslas lietu pārvaldes priekšnieks norādīja uz milzīgo lomu, kāda padomju tautu nacionālo teātru veidošanā vienmer bijusi krievu kulturai un krievu drāmaturgijai. Jo liela nozīme šajā virzienā ir ari pašreizējai krievu klasiskās skatēi. Runas noslēgumā Fr. Rokpelnis nodeva sīrsīgu latviešu mākslas darbinieku sveicienu brālīgo republiku-delegātiem.

Tad prof. V. Kirpotins nolasīja referātu par krievu klasiskās literatūras vispasaules nozīmi. Referents uzsvēra, ka jau savas attīstības sākumā progresīvā krievu kultūra ir bijusi aktīva cīnītāja par cilvēka tiesībām un brīvību. Dedzīgais humānisms un mākslinieciskā pilnība izveidojusi krievu literatūru par visprogresīvāko ideju pārādību. Krievu literatūras savdabība, patstāvība un mākslinieciskā meistariņa atzīta visās zemēs — Eiropā, Amerikā, Āzijā. Nesavītgā, drošīdgā kalpošana tautas interesiem ir pārādījusi krievu literatūru populāru un iecienītu. Referents sīki pierāda, kā Puškīna, Gogola, Lermontova, Tolstoja, Dostoevskā, Turgeneva, Čehova, Gorkija un Majakovska darbi iespādījuši citu tautu literatūru un atsevišķus rakstniekus. Iepāši referents uzsvēra, ka krievu literatūra ir pīmā, kas pierādījusi reālisma priekšrocības, izveidojusi reālistisko mākslu līdz pilnībai un palīdzējusi ari citu tautu rakstniekiem atrast šo vienīgi patieso mākslinieciskās radīšanas celu.

Konferences pīmā dienā noslēgumā dalībnieki noskatījās Gorkija lugas «Jegors Buličovs un citi» izrādi Dailies teātrī.

Otrā dienā referātu «Padomju teātris krievu klasiskā teātra pīcteicis» lasīja mākslas kritiķis J. Surkovs. Pēc tam sākās atsevišķu republiku pārādījumi referāti, kas turpināsies arī 24. maijā. Vakarā notika Ostrovska lugas «Vilki un avis» izrāde Drāmas teātri.

Konferences noslēgumā pāredzētas debates, Gogoļa lugas «Precības» izrāde Jelgavas teātri un konferences dalībnieku izbraukumi uz Rīgas Jūrmalu un Siguldu.

30. maijā, plkst. 20 kora koncerts Valsts konservatorijas zālē. Piedalās Radiokomitejas un Filharmonijas kori. Dirigenti: Teodors Kalniņš, Jēk. Medīnš un J. Ozoliņš. Programā: A. Jurjāns, Jāz. Vitola, Em. Dārzīna, Em. Melngaila, A. Kalniņa, J. Zāliša, Jēk. Graubīņa, Jāz. Mediņa, Jēk. Medina, P. Licites un J. Ozoliņa dziesmas.

Pirmais kamermūzikas koncerts 28. maijā, plkst. 12 veittis latviešu tautdziesmai — solo balsīj klavieru pavaudzījumā, vairāku mūsu komponistu apstrādājumā. Koncertu ievadis prof. Jēk. Graubīņa referāts par latviešu folkloras ipatnībām.

Vakarā plēnuma dalībnieki noklausījās Nīla Grīnfelda Rūtu Valsts operas un baleta teātri. Plēnums turpināsies līdz š. g. 3. jūnīam. M. Z.

Padomju Latvijas tauta veic milzu darbu, atjaunojot savu dzimteni, ko izpostiūši vācu fašistiskie iebrucēji.

Likums par Stalīna piecgades plānu paver mūsu tautai neredzētās perspektīvas saimnieciskā un kultūrālā dzīvē. Lai sasnietu lielos mērķus, lai padomju zemes mieru un labklājību nevarētu apdraudēt nekādi reakcijas spēki, visa darba tauta ar neatlaidigu rosmi cel mūsu valsts varenību.

Kā latviešu mūzikas māksla pilda tos uzdevumus, kurus tai uzielk tagadējais laikmets? Plenācis brīdis apskaities, ko sasniegusi mūsu mūzikas jaunrade padomju dzīves veidošanā, novērtējot ceļus, kurus izvēlas mūsu komponisti. Sie jautājumi tiks risināti pirmajā latviešu padomju komponistu jaunrades plēnumā, kas notiks Rīgā no 27. maija līdz 3. jūnijam. Plēnumu rīko Latvijas padomju komponistu savienība, kopā ar PSRS padomju komponistu savienības orgkomiteju. Latviešu komponistu salme kopā ar izciemē padomju mūzikas jaunrades meistarēm no Maskavas, Leņingradas, Baltijas kaimiņu republikām, kā arī Ukrainas, Baltkrievijas un Aizkaukazas republiku pārstāvjiem valrākos atklātos koncertos un slēgtās sanāksmēs noklausīties mūsu komponistu ievērojamākos darbus, kas radušies pēdējā un pa daļai arī agrākā laikā. Tā būs iegūts pārskats par Padomju Latvijas mūzikas jaunradē. Referātos un kopējās pārrunās risināšies mūsu jaunrades problēmas. Kopējē spriedumi, kā arī brālīgo republiku vecāko biedru piezīde dažākā palīdzēs novērtēt mūsu mūzikas dzīves parādības, piešķīpot tām plašu sabiedrisku nozīmi.

Samērā īsā laikā nepieredzētu plauksni piedzīvojusi mūsu simfoniskā mūzika, it īpaši savā pilnīgākā veidā — simfonija. Tē domātās ne tikai par radītās simfoniskās mūzikas kvantumu (arī tas ir ievērojams), bet arī par kvalitāti, proti, — par pilnvērtīgu, idejiski saturīgu simfonisma apgūšanu. Vispirms jaatzīmē mūsu vecmeistara Jāzepa Medīna 3. simfonija Es-durā. Rakstīta tieši pirms kāja, gadā, kad Latvija nodibinājās padomju vara, simfonija valdzīna ar īsti jaunekļigumu bagātību un plūdumu, ar mieriģi apskaidrotu, pārliecinošu optimismu. Darbs ne pārsteidz ar mūzikālās valodas jauninājumiem. Ietverta klasiskās normās, ar Medīnam īpatu romantētu ieteksmi (valodā un arī emocionālā uztverē), simfonija apliecināja izcilu meistaru.

Ar kāja tematiku saistīs A. Liepina un J. Ivanova simfonijas. Anatola Liepiņa Pirmā simfonija (D-moll) pauž padomju tautas cīnu un nelokāmu uzvaras gribu pār ienaidnieku. Tā sastāv no divām daļām, pirmā saucas «Sēras par kritušiem varonjiem», otrā «Uzvaras dzīmes». Ja pēdējās daļas saturā tieši atbilst savam nosaukumam, tad arī pirmā daļa jāuztver kā optimistisks rekvīems, kur varoņi nāve neizbeldzētu, bet gan palīdz sasnietg uzvaru. Visumā darbam ir zināma episka norāsa. Skarbā, harmoniski gan diezgan sarežītā, bet emocionāli vienkāršā valoda apliecinā simfonijas autori kā solosu komponistu šini nozare.

Jāņa Ivanova Piektā simfonija radusies 1945. gadā. To rakstījis cilvēks, kas pēc smagā vācu okupācijas jūga sagaidījis uzvaru. Tas ir savīlnots stāsts, sava veida romāns, kurā varonis ir mūsdieni cilvēks.

N. GRINFELDS

MŪZIKAS JAUNRADE PADOMJU LATVIJĀ

Komponista jaunrade Piekta simfonija nozīmē lielu soli uz priekšu. Agrākos Ivanova darbos (svitā «Latgales ezeri», «Varaviksnas» u. c.) pie visas formas prasmes un kolorita izsmalcinātības dominēja kontemplatīvi estētizējoša uztvere, zināmā mērā tušēta emocionālītātē. Tagad valoda top spēcīga, kāpīnāta emocionāla, pārsātinātā drāmatismā sniedzoties līdz eksaltācijai. Darbs paliks kā pārliecinoša laikmeta dokumenti.

Saiga, interesanta ir Pētera Barisona, arī 1945. gadā rakstītā, «Latvju rapsodija» klavierēm ar orķestri, — vērtīgs ieguldījums mūsu koncertu literātūrā. Zināmā mērā tradicionāla pēc uzbuves un valodas, tā tuvāka simfoniskai poēmai ar obligātu klavieru partiju. nekā virtuoza stila koncertgabalam. Saturīga, izsmēloša temu apdare, skaidrība, dzīva emocionālītātē iezīmē šo darbu. Drusku pārmetamās zināmās tematikas pārslēgumams.

Tradicionāls pēc formas un pianistikā ietērpa ir jaunais Arvīda Zilinskā klavierkoncerts. Rakstīts 1946. gadā, tas ir autora pirmais mēģinājums lielā formā un simfoniskā žanrā.

Runājot par simfoniski vokālo mūziku, var pieminēt, ka N. Grīnfelda opera «Rūta» (ar Rokpelpu un Vanaga tekstu) sniedz pirmo mēģinājumu ietvertā tagadējās padomju saturu latviešu operā. Tā paša autora lielās kanātās «Saules vārtos» (J. Vanaga teksts) un «Kāja kautā dvēselē» (Raina teksts) iezīmē pirmās tieksmes orātoriāla žanra apgūšanā latviešu mūzikā.

Papildinājusies arī kameramūzika. Jaunus stīgu kuartetū sniedz Jāzeps Medīns, Jēkabs Medīns, Jānis Kepītis. Pie pirmajiem diviem atzīmējama svāiga, atjautīga tautas dzīmes melodiju piešķiršana. Interesants mēģinājums ir Jēk. Graubīna jaunais klavieru kvintets, kur tradicionālās polifoniskās formas ietērpta un izveidota latviešu tautas dzīmes.

Tautas dzīmes apdare aizvien valdzīna mūsu komponistus. Vērtīgas ciklus vienai balsij ar klavierēm radījuši Jēk. Medīns un M. Zariņš. Pie abiem apsveicama jaunu, svaigu meldiju izvēle un stīla apzinīga meklēšana pavadijumos. Pareiza ir cenšanās pēc pavadijuma ieteksmes padzīlināšanas. Ne visi komponisti pielet ar pietiekamu noplītnību tautas dzīmes apdarei. Zināma paviršība un bezrūpība vērojama daudzās apdarēs, kas sniedz tiekai ilustratīvu tautas meldijas pavadijumu, nomācot pašu meldiju ar tuksnājumu.

Vērtīgas solo dzīmes snieguši Jāz. Medīns un A. Zilinskā. Pirmajam izcīcas spilgtās un pacīlātās «Slava», «Brīvības elpa», abas ar V. Luksa tekstiem. Tās ir ar īsti simfonisku vērējumu rakstītās, skanīgas dzīmes, kuriem jāliec repertuārā. A. Zilinskām vislabāk padovešušas «Nav» (V. Lukss), «Meklējās», «Līgavai» (L. Paegle). Tagad Zilinskis prot parādīt sevi arī kā gaišu, virišķigu dzīves apliecinātāju. Turpreti tā paša autora dzīmes «Par dzīvi» nav brīva no ārguma un skāļas rētorikas. Dažas labas jaunas dzīmes rakstījuši arī L. Reinholde, M. Za-

riņš. Kora dzīsmas iezīmējas Paula Līcīte ar ipatnējo, svaigā līrismā tverto «Dzīsmu par Stalīnu» (V. Lukss, Jāz. Medīns ar plaši izstrādātiem koriem «Kurzemei», «Pēc kaujas». Paliekošas masu dzīsmas, ipaši ar kāja tematiku saistītas, ir Jānim Ozolinam, M. Goldinam. Sava vieta šai žanrā arī visattīstītākā simfoniskā formās, ar viņu dialektiku, drāmatisku pretstatu attīksmēm.

Komponistam māksliniekam vienmēr jāapzinās viņa uzdevuma nozīmums, jāapzinās, ko grīb teikt ar savu darbu, citādi viņa māksla draud izvērsties par tuksu spēli. Tagad vienīgi tā māksla, tā mūzika ir dzīvesspējiga, kas kalpo mūsdienu cilvēces augstājam humānajām tieksmēm, ko ietver padomju dzīves ideāli: cīnī par mūsu tautas un visas cilvēces laimi.

Piekopjot savu «māksliniecisko neitrālitāti», «neierobežotu individuālītāti» tieksmes, komponisti dažākā cenušas aplēpt vai nu savu nespēju iejušies laikmetā garā, vai arī tiešu negrijuši izrādīt savu attieksimi pret tagadījumiem. Neticot sev un vēstures gaitai. Tāda mākslinieka jaunrade nokļust nozēlojamā stāvoklī.

ERNAS JĒRCUMAS DEJU STUDIJAS VAKARS

Ernas Jērcumas plastisko deju studijā darbs vēl atrodas tapšanas posmā. Visumā grūti pateikt, kā tas izveidojas un attīstīsies turpmāk. Audzēkpu priekšnesumos izjūtama centība, prieks un sirsniņa. Programas pirmajā daļā bija mazo bērnu ritmikas priekšnesumi, rotājās, dziedāšana un tāktēšana, klavieru spēle un grupu dejas. Bērnu priekšnesumi, pat ar kļūdainām un neveiklām kustībām, skatījās aizvien izraisa sajūsu. Bet atklātos demonstrējumos zināma izlase tomēr ir nepieciešama. Nesekmīgie audzēkņi vājinā kopiespaidu. Sevišķi tas vērojams ritmiskos vingrinājumos un solu metriskos akcentējumos. Ritma izjūta un

Elza Silīpa

VALSTS LIEPĀJAS MŪZIKĀLI DRĀMATISKĀS TEĀTRIS

Liepājas Mūzikāli drāmatiskais teātris sāka darboties tūlīt pēc Kurzemē atbrīvošanas no vācu iebrucējiem. Sākumā teātris rīkoja tikai koncertus. Lai stātos pie nopietnākiem inscenējumiem, vajadzēja sadabūt daudzus materiālus, jo teātris bija vāciešu izlaupīts līdz pēdējam — tāni bija ierīkota naktsmitne. Padomju Latvijas gadadienā teātris jau sniedza režisora Z. Kopšāla iestudēto V. Lāča lugu «Uzvara» un Bīže operu «Karmena» diriģenta K. Bunkas vadībā. Drīz pēc tam liepānieki pirmo reizi iepazīnīši ar padomju opereti «Kāzas Malīnovā» N. Mūrnīka režijā. Spilgta darbs bija V. Guseva luga «Maskaviete» mākslinieciskā vadītāja K. Pieša inscenējumā. No operēm panākumi bija Kalmaņa «Silvai». Z. Kopšāla režijā. Vissavienības krievu klasicķu drāmaturgijas skatē teātris sniedza N. Ostrovskā lugu «Mežs», par kurās inscenējumu Vissavienības Mākslas Lietu komiteja un Latvijas PSR Mākslas lietu pārvalde inscenētājam K. Piesim un galveno lomu tēlotājiem piešķirātām iestādēm. Teātris

vēl sniedza Pučini operu «Toska», Blaumāja lugu «No saldenās pudeles». A. Upīša «Laimes lāci». Kā pēdējo novītāti redzējām DZ. Pristīl «Ieradies inspektors» J. Lūsena režijā.

Sī mēneša beigās Liepājas Mūzikāli drāmatiskais teātris sniegs Čaikovska operu «Jevgenijs Onēgins» diriģenta K. Bunkas mūzikālā vadībā. Galvenajā lomā H. Strause, Erna Kukaine, M. Fišers un V. Alševis. Dejas iestudē baletmeistars Ilja Polikarpovs. Režisors Z. Kopšāls, dekoratīvo ietērpu gatavo skatuves gleznotājs Albins Dzenis. Operu uzvedis arī krievu vadībā. Režisora M. Blūma vadībā teātris sagatavo Kalmaņa opereti «Mārica», kur galvenajā lomā liepānieki dzirdēs jauno talantīgo operēsu dziedātāju Terēzi Dāvi. Dejas iestudē baleta mākslinieka Marta Alberinga, dižrežisors R. Bunka.

Ar lielu nopietnību drāmas kolektīvs gatavojas M. Gorkija darbu skatītāji. Mākslinieciskā vadītāja K. Pieša vadībā teātris iestudē M. Gorkija lugu «Barbari». Arv. Dukurs

JĒKABS VĪTOLINS

DAŽAS LĪNIJAS LATVIEŠU MŪZIKAS ATTĪSTIBĀ

vairākus tūkstošus tautas meldiju variantus.

Tautas dzīmes meldiju mākslinieks apdare ietekmēm, kas stipri ievirzījuši tās attīstību: tās dzīvajām saitēm ar mūsu tautas dzīmes, kā vielas un fedevesmas avotu, un, otrkārt, jautājumam par skolu, par profesionālās meistarības ietekmi.

Tautas dzīmes visai plaši atbalsojusi mūsu mūzikā. To mēldījusi harmonizējumi viru un jauktiem kojiem kļuva par latviešu profesionālās mūzikas sakūnēm pagājušā gadsimtā otrā pusē — Jāņa Cimzes mākslā. Kopā šā laikā interese par tautas dzīmes arīvejumi pieaugusi, gandrīz visi mūsu komponisti tā vai citādi skāruši tautas dzīmes, ietvērusi to savā jaunradē. Sevišķi lieja nozīme bija tam sistēmatiskajam mūsu tautas dzīmes mēldīju krāšanas un zinātniskās pētīšanas darbam, ko uzsāka Jurjāns Andrejs un kā rezultātu radās viņa ievērojame «Latvju tautas mūzikas materiāli» 4. burtmīcas; tajos bija publicētas ap 600 mēldījas, no kuriem daudzās drīz pārāja mūsu komponistu darbos, un bija dora arī dzīvā mēldīju mūzikālā analīze, no kuras izrietēja mūsu tautas dzīmes mēldīju harmonizēšanas pamata principi, pie kādiem pieturas visa tagadējā latviešu komponistu skola.

Sis mūsu tautas dzīmes mēldīju vākšanas darbs līdz šim laikam plaši turpinājis, joprojām vēl nav uzskatāms par pabeigtu, lai gan mūsu Folkloras krātuvē satecejās milzīgs latviešu tautas mēldīju, varbūt 15.000 vai vairāk variantu. Šīs skaitīta nozīmi vislabāk aptversim, kad iedomāsimies katrās savu zināmo mēldīju krājumu. Viskārākā, nenogurstošākās mūsu tautas mēldīju krājējās pēc Jurjānu Andreja un Emīla Melngaila, kas apbrībojami dzīlēzītās visus latviešu tautas dzīmes noslēpumus; viņš viens pats uzrakstīju-

simfoniskais tēlojums «Līgo», Jāz. Medīna simfoniskais tēlojums «Latvju zeme», A. Jurjāna čella koncerts; kameramūzikā — Jēk. Medīns, Jānis Kepītis, Jānis Kepīša I klavieru triju un klavieru kvartetu, J. Graubīna kvintetu, J. Vitola, L. Garūtā, L. Reinholde lielie klavieru variāciju darbi, J. Vitola, Jāz. Medīns un A. Kalniņa operā «Bagatas u. t.

Norāditie piemēri liecina to aktīvo interesē par tautas mākslu, kāda raksturo vienu no spēcīgākajiem latviešu mūzikālām primitīvām klopīteivēm harmonīzējām tautas dzīmes mēldīju apdarēs mūsu koru mūzikā attīstījus līdz līcelām, plāsi izveidotām formām, kur katram pantam dots īpašs, variēts apstrādājums, kur dažākāt vāniē kompozīciju savitas kopā pat vairākās mēldījumos, kur komponisti izmanto polifonisku rakstības tehniku, imitāciju, kanonu, bieži radot interesantus, krāsu, dzīvības un svaiguma pilnus darbus.

Bet tautas dzīmes mēldījas redzamāi apstrādājumi solo balsij ar klavierēm (iedomāsimies tik Jāz. Vitola vārāk par 250 tautas dzīmes harmonīzējumus, Alfr. Kalniņa 50 latgaliešu tautas dzīmes vienai balsij ar klavierēm un d. c.). Daudz vietas tautas dzīmes mēldījām arī mūsu instrumentālajā mūzikā, ipaši tādās formās kā rapsodijas, parafrāzes, variācijas, tautas dzīmes un deju mēldīju apstrādājumi kameramūzikā, smfoniskam orķestrim u. c. Simfoniskajā mūzikā tā jāsāk Jāz. Vitola 7. latv. tautas dzīmes, Jāņa Vitoliņa Latviešu rapsodijas, P. Barisona Rapsodija klavierēm ar orķestri, A. Jurjāna Latvju tautas dejas, Em. Melngaila latviešu tautas dzīmes apstrādājumi kamgrorķestrim, valēlajās simfoniskajās formās radītie darbi ar tautas dzīmes temām — J. Vitola

daudziem citiem; daudziem no tiem bija laime par savu skolotāju iegūt lielo krievu mūzikas ciešas saites ar Pēterpils konservatoriju ieguva vēl sevišķu akcentu kopsībrīzi, kad mūzikās meistarū ierīkota naktsmitne. Padomju Latvijas komponisti ir spēruši jau drošus, pārliecinošus soļus. No sasniegumiem izriet jauni uzdevumi — vēl augstāk celt savu darba līmeni. Kuplinot savu meistarību un profesionālo prasmī, nedrīkst aizmirst, ka arī māksliniekam jāapgūst ari filozofiski izkopta pasaules uztvere, kādu mūsu dienās spēj sniegt marksma un lepinīma teorija. Darba tauta no mums gaida daudz vairāk simfoniju un dziesmu, operu un kamermūzikas, teātra, kino, sadzīves mūzikas, ar vārdu sakot — visdažādāk veida darbus, kas atspoguļo mūsu dzīvi, kas iederas tāni, virzot pašu dzīvi uz prieķu un sniezot jaunas vērtības. Latviešu mūzikai

SVEICIENĀ VĀRDĀ

Mūsu mākslas dzīve kļuvusi bagāta ar spožu notikumu — Rīgā sanākusi piecu republiku konference krievu klasiskās drāmaturgijas skates rezultātu novērtēšanai.

Ar patiesu prieku mēs uzņemam savās mājās izcilos viesus. Lai konference kalpo mūsu draudzības vēl ciešākai saliedēšanai! Lai tā palidz mums dzīlāk iepazīt brālu tautu mākslu un kultūru, lai tā dara mūs bagātus jaunām atzinām, kas veicinās tālāko darbu!

Sveiciens Baltkrievijas, Lietuvas, Igaunijas un Kareļu-Somu republikas mākslas darbiniekim!

Sveiciens lielajai krievu tautai, nemirstīgas kultūras un mākslas radītāji!

L. Ropelis

Mākslas lietu pārvaldes priekšnieks

KRIEVU KLASISKĀS DRĀMATURGIJAS SKATE BALTKRIEVIJĀ

Krievu klasiskā drāmaturgija Baltkrievijas teātros vienmēr vērtēta ar izcilu uzmanību. Krievu drāmaturgija, blakus nacionālajai, vienmēr bija pamats, uz kurā auga un izglītojās mūsu teātru mākslinieki. 26. gadu laikā, kopš pastāv Baltkrievu padomju teātris, uzzests desmiti Gogola, Ostrovska, Tolstoja, Cechova, Gorkija un eitā ievērojamu drāmaturgu lugu.

Baltkrievu tautas liktenis cieši saista ar lielo krievu tautu. Tāpat — baltkrievu teātra liktenis cieši saistīts ar krievu drāmaturgiju. Tāpēc tagadējo krievu klasiskas skati mūsu teātri uzskata par atbildīgu ilggadīgu darba rezultātu demonstrējuma.

Baltkrievijas ar Darba Sarkanā Kara ordeni apbalvotā Jankas Kupuras vārdā nosauktās drāmas teātris Minskā skatē sniedza divas Ostrovska lugas: «Vēlina mīla» (inscenētās — Nopelnīem bagātās mākslas darbinieks L. Litvinovs) un «Vilki un avis»

(inscenētās — Tautas mākslinieks L. Rachlenko). Jakuba Kolasa vārdā nosauktās drāmas teātris Vitebskā Stalīna prēmijas laureāta, Nopelnīem bagātā mākslas darbinieku vadībā sagatavoja Gogola «Revidēntu». Šis uzvedums izpelnījās Vissavienības Mākslas lietu komitejas atzinību. Krievu drāmas teātris Grodnā rādīja Cechova «Trīs māsas» (L. Novickajas iestudējumā) un Al. Tolstoja «Cars Fedors» (S. Vladīčanska iestudējumā). Lepina komjaunatnes vārdā nosauktās drāmas teātris Brestā skatē piedālījās ar Gorkija lugu «Sikpilsori». So uzvedumu inscenējis Maskavas Akadēmiskā Dailes teātra režisors KPFSR Nopelnīem bagātās mākslinieku vadītājs Karelis Irds; bez tam šī luga izrādīta arī Tallinas Drāmatiskajā teātri. Rubinsteina operu «Demons» inscenējis Heino Uli.

Mūsu republikas teātri krievu klasiskas skatē piedālījās ar trim lugām: Ostrovska «Gudram gudra nelaimē», kurā inscenējis Tallinā «Estonijas» teātri Nopelnīem bagātās aktieris Hugo Laurs; Gorkija «Mietpilsori», kurā Tartu teātri inscenējis teātra mākslinieku vadītājs Karelis Irds; bez tam šī luga izrādīta arī Tallinas Drāmatiskajā teātri. Rubinsteina operu «Demons» inscenējis Heino Uli.

Bez še minētām lugām Igaunijas teātru repertuārs pirms un pēc skates parādījūšies arī citi krievu klasisko drāmatiku darbi, un igaunū skatītājus tos vienmēr pratis cienīt un augsti vērtēt.

Mūs iepriecina tas, ka rosīgājā Latvijas teātra dzīvē gandrīz nemaz vairs nav jūtamas kā jaunās pēdas. Ne tās ir pie mums, Igaunijā. № 11 teātru ēkām vācu vandalsimam par upuri kritušas 7, tai skaitā kādreizējais Igaunijas teātru lepnums «Estonija». Tagadējie Igaunijas teātri spēles darboties dažādos klubos un kino, bet Pērnavaš aktieri kolektīvs darbojas pat bijušās bankas telpās. No pirmās dienas, kopš Sarkanā Armija atbrīvoja Igauniju, mūsu izpostītā dzīmenē sākusies intensīva celtniecība. Tā no pilnīgi sagrātā «Estonijas» teātra jau atjaunota koncertzāle un līdz nākamajam gadam būs atjaunota visa ēka.

mūzikā. Tas bija jo dabiskāk tāpēc, ka tālakā mūsu mūzikas pamat formas bija vokālās — kora un solo dziesmas, kas cieši saistīja jauno latviešu literātu un mūziku. Sociāli sāsināta bija arī progresīvā mūzikā kritiskā doma, iepāši Emīls Dārziņš personā.

Emīls Melngaila loma sevišķi spilgti izpaužās uzskatu izveidošanā par mūsu skapmākslas nacionālajām ipatnībām. Viņa mākslā, apbrīnojami spilgtos, krāsnajos tautas dziesmu apstrādājumos, praktiski izstrādātās mūsu tautas dziesmu mērķos apdares stilās, kas kļuva par paraugu visam latviešu mūzikas folkloristiskajam virzienam. Melngaili latviešu mūzikai ir viens no ievērojamākajiem koņo mākslas meistarēm.

Citā virzienā nekā Melngailis, vairāk subjektīvā izteiksmē, gandrīz nemaz nebilstoties uz etnografisko materiālu, latviešu mūzikas nacionālā rakstura substanciālās iepāsības izteicis Alfērs Kalniņš savā bagātajā un daudzpusīgā mākslā. Viņa vissvarīgākais jaunrades novads — solo dziesma, kurā Kalniņš deviš ievērojamākās latviešu mūzikas vērtības. Viņam pierder latviešu originālooperas nodibinātāja gods, un viņa pirmo operu «Baputu (pirmzvedums 1920. gadā) pamatojis uzskata par latviešu drāmatiskās mūzikas spēcīgāko darbu. Vēl otrs opera «Salinieki», balets «Staburags», kordzemas, kantātes, simfoniskas partitūras, daudz klaviermūzikas papildina viņa jaunrades ainu.

Celā uz lielu meistarību bija jaunais Emīls Dārziņš, kurā dzīve beidzās tik ātri un traģiski un kurš atstāja skaistus, dzīla saturu darbus kora un solo dziesmā. Nevar vairāk milēt kāda autoru darbus kā mūsu tauta iegājušās Dārziņa dziesmas un melodijas. Emīls Dārziņš bija arī drošs, loti progresīvās cīnītās savā kritiskajā vārdā par latviešu mūzikas augstākiem mērķiem, pret savu laiku latviešu buržua zīskās.

Talantiem bagāta latviešu komponistei jaunākā paaudze, tagadējie trīsdesmit un četrdesmitgadējie. Tās tenden-

LIETUVIEŠU TEĀTRA MĀKSLA UZ DROŠĀ ATTĪSTĪBAS CEĻĀ

sākot ar atbildīgajiem uzvedumu vadītājiem un beidzot ar skatuves tehniskajiem darbiniekiem — lugu sagatavošā ielikā maksimālu darba mīlestību un nopietnību.

Lietuvas PSR operas un baleta teātris Kaunā skatē reprezentējās ar divām lielā krievu komponista Calkovska operām — «Jevgenijs Onēgijs» un «Pīka dāma». Kaunas drāmas teātris bija izvēlējies Gorkija lugu «Sikpilsori», bet Vilnas drāmas teātris — Čechova «Kiršu dārzu». Abi uzvedumi sagatavoti manā vadībā.

Lietuviem teātrā māksla vienmēr ir bijusi cieša saskare ar krievu kultūru. Visi mūsu ievērojamākie skatuves darbinieki mācījušies pie krievu meistariem, auguši krievu mākslas progresīvo ideju un principu garā. Vadošā personība Lietuvas operas teātri jau ilgus gadus ir Tautas mākslinieks Kipras Petruskas. Vīns — kādreizējais Pēterpils konservatorijas audzēknis, vēlāk slavenā Marijas teātra solists. Ievērojamie režisori Vaitkuss un Glinskis, kuriem loti lieli nopelnī lie-tuviešu nacionālā teātra izveidošanā, savas bagātīgas zināšanas ieguvuši Pēterpils teātos. Tie bija arī mana mākslinieciem — Kipras Petruskas, Vīns — kādreizējais Pēterpils konservatorijas audzēknis, vēlāk slavenā Marijas teātra solists. Ievērojamie režisori Vaitkuss un Glinskis, kuriem loti lieli nopelnī lie-tuviešu nacionālā teātra izveidošanā, savas bagātīgas zināšanas ieguvuši Pēterpils teātos. Tie bija arī mana mākslinieciem — Kipras Petruskas, Vīns — kādreizējais Pēterpils konservatorijas audzēknis, vēlāk slavenā Marijas teātra solists. Ievērojamie režisori Vaitkuss un Glinskis, kuriem loti lieli nopelnī lie-tuviešu nacionālā teātra izveidošanā, savas bagātīgas zināšanas ieguvuši Pēterpils teātos. Tie bija arī mana mākslinieciem — Kipras Petruskas, Vīns — kādreizējais Pēterpils konservatorijas audzēknis, vēlāk slavenā Marijas teātra solists. Ievērojamie režisori Vaitkuss un Glinskis, kuriem loti lieli nopelnī lie-tuviešu nacionālā teātra izveidošanā, savas bagātīgas zināšanas ieguvuši Pēterpils teātos. Tie bija arī mana mākslinieciem — Kipras Petruskas, Vīns — kādreizējais Pēterpils konservatorijas audzēknis, vēlāk slavenā Marijas teātra solists. Ievērojamie režisori Vaitkuss un Glinskis, kuriem loti lieli nopelnī lie-tuviešu nacionālā teātra izveidošanā, savas bagātīgas zināšanas ieguvuši Pēterpils teātos. Tie bija arī mana mākslinieciem — Kipras Petruskas, Vīns — kādreizējais Pēterpils konservatorijas audzēknis, vēlāk slavenā Marijas teātra solists. Ievērojamie režisori Vaitkuss un Glinskis, kuriem loti lieli nopelnī lie-tuviešu nacionālā teātra izveidošanā, savas bagātīgas zināšanas ieguvuši Pēterpils teātos. Tie bija arī mana mākslinieciem — Kipras Petruskas, Vīns — kādreizējais Pēterpils konservatorijas audzēknis, vēlāk slavenā Marijas teātra solists. Ievērojamie režisori Vaitkuss un Glinskis, kuriem loti lieli nopelnī lie-tuviešu nacionālā teātra izveidošanā, savas bagātīgas zināšanas ieguvuši Pēterpils teātos. Tie bija arī mana mākslinieciem — Kipras Petruskas, Vīns — kādreizējais Pēterpils konservatorijas audzēknis, vēlāk slavenā Marijas teātra solists. Ievērojamie režisori Vaitkuss un Glinskis, kuriem loti lieli nopelnī lie-tuviešu nacionālā teātra izveidošanā, savas bagātīgas zināšanas ieguvuši Pēterpils teātos. Tie bija arī mana mākslinieciem — Kipras Petruskas, Vīns — kādreizējais Pēterpils konservatorijas audzēknis, vēlāk slavenā Marijas teātra solists. Ievērojamie režisori Vaitkuss un Glinskis, kuriem loti lieli nopelnī lie-tuviešu nacionālā teātra izveidošanā, savas bagātīgas zināšanas ieguvuši Pēterpils teātos. Tie bija arī mana mākslinieciem — Kipras Petruskas, Vīns — kādreizējais Pēterpils konservatorijas audzēknis, vēlāk slavenā Marijas teātra solists. Ievērojamie režisori Vaitkuss un Glinskis, kuriem loti lieli nopelnī lie-tuviešu nacionālā teātra izveidošanā, savas bagātīgas zināšanas ieguvuši Pēterpils teātos. Tie bija arī mana mākslinieciem — Kipras Petruskas, Vīns — kādreizējais Pēterpils konservatorijas audzēknis, vēlāk slavenā Marijas teātra solists. Ievērojamie režisori Vaitkuss un Glinskis, kuriem loti lieli nopelnī lie-tuviešu nacionālā teātra izveidošanā, savas bagātīgas zināšanas ieguvuši Pēterpils teātos. Tie bija arī mana mākslinieciem — Kipras Petruskas, Vīns — kādreizējais Pēterpils konservatorijas audzēknis, vēlāk slavenā Marijas teātra solists. Ievērojamie režisori Vaitkuss un Glinskis, kuriem loti lieli nopelnī lie-tuviešu nacionālā teātra izveidošanā, savas bagātīgas zināšanas ieguvuši Pēterpils teātos. Tie bija arī mana mākslinieciem — Kipras Petruskas, Vīns — kādreizējais Pēterpils konservatorijas audzēknis, vēlāk slavenā Marijas teātra solists. Ievērojamie režisori Vaitkuss un Glinskis, kuriem loti lieli nopelnī lie-tuviešu nacionālā teātra izveidošanā, savas bagātīgas zināšanas ieguvuši Pēterpils teātos. Tie bija arī mana mākslinieciem — Kipras Petruskas, Vīns — kādreizējais Pēterpils konservatorijas audzēknis, vēlāk slavenā Marijas teātra solists. Ievērojamie režisori Vaitkuss un Glinskis, kuriem loti lieli nopelnī lie-tuviešu nacionālā teātra izveidošanā, savas bagātīgas zināšanas ieguvuši Pēterpils teātos. Tie bija arī mana mākslinieciem — Kipras Petruskas, Vīns — kādreizējais Pēterpils konservatorijas audzēknis, vēlāk slavenā Marijas teātra solists. Ievērojamie režisori Vaitkuss un Glinskis, kuriem loti lieli nopelnī lie-tuviešu nacionālā teātra izveidošanā, savas bagātīgas zināšanas ieguvuši Pēterpils teātos. Tie bija arī mana mākslinieciem — Kipras Petruskas, Vīns — kādreizējais Pēterpils konservatorijas audzēknis, vēlāk slavenā Marijas teātra solists. Ievērojamie režisori Vaitkuss un Glinskis, kuriem loti lieli nopelnī lie-tuviešu nacionālā teātra izveidošanā, savas bagātīgas zināšanas ieguvuši Pēterpils teātos. Tie bija arī mana mākslinieciem — Kipras Petruskas, Vīns — kādreizējais Pēterpils konservatorijas audzēknis, vēlāk slavenā Marijas teātra solists. Ievērojamie režisori Vaitkuss un Glinskis, kuriem loti lieli nopelnī lie-tuviešu nacionālā teātra izveidošanā, savas bagātīgas zināšanas ieguvuši Pēterpils teātos. Tie bija arī mana mākslinieciem — Kipras Petruskas, Vīns — kādreizējais Pēterpils konservatorijas audzēknis, vēlāk slavenā Marijas teātra solists. Ievērojamie režisori Vaitkuss un Glinskis, kuriem loti lieli nopelnī lie-tuviešu nacionālā teātra izveidošanā, savas bagātīgas zināšanas ieguvuši Pēterpils teātos. Tie bija arī mana mākslinieciem — Kipras Petruskas, Vīns — kādreizējais Pēterpils konservatorijas audzēknis, vēlāk slavenā Marijas teātra solists. Ievērojamie režisori Vaitkuss un Glinskis, kuriem loti lieli nopelnī lie-tuviešu nacionālā teātra izveidošanā, savas bagātīgas zināšanas ieguvuši Pēterpils teātos. Tie bija arī mana mākslinieciem — Kipras Petruskas, Vīns — kādreizējais Pēterpils konservatorijas audzēknis, vēlāk slavenā Marijas teātra solists. Ievērojamie režisori Vaitkuss un Glinskis, kuriem loti lieli nopelnī lie-tuviešu nacionālā teātra izveidošanā, savas bagātīgas zināšanas ieguvuši Pēterpils teātos. Tie bija arī mana mākslinieciem — Kipras Petruskas, Vīns — kādreizējais Pēterpils konservatorijas audzēknis, vēlāk slavenā Marijas teātra solists. Ievērojamie režisori Vaitkuss un Glinskis, kuriem loti lieli nopelnī lie-tuviešu nacionālā teātra izveidošanā, savas bagātīgas zināšanas ieguvuši Pēterpils teātos. Tie bija arī mana mākslinieciem — Kipras Petruskas, Vīns — kādreizējais Pēterpils konservatorijas audzēknis, vēlāk slavenā Marijas teātra solists. Ievērojamie režisori Vaitkuss un Glinskis, kuriem loti lieli nopelnī lie-tuviešu nacionālā teātra izveidošanā, savas bagātīgas zināšanas ieguvuši Pēterpils teātos. Tie bija arī mana mākslinieciem — Kipras Petruskas, Vīns — kādreizējais Pēterpils konservatorijas audzēknis, vēlāk slavenā Marijas teātra solists. Ievērojamie režisori Vaitkuss un Glinskis, kuriem loti lieli nopelnī lie-tuviešu nacionālā teātra izveidošanā, savas bagātīgas zināšanas ieguvuši Pēterpils teātos. Tie bija arī mana mākslinieciem — Kipras Petruskas, Vīns — kādreizējais Pēterpils konservatorijas audzēknis, vēlāk slavenā Marijas teātra solists. Ievērojamie režisori Vaitkuss un Glinskis, kuriem loti lieli nopelnī lie-tuviešu nacionālā teātra izveidošanā, savas bagātīgas zināšanas ieguvuši Pēterpils teātos. Tie bija arī mana mākslinieciem — Kipras Petruskas, Vīns — kādreizējais Pēterpils konservatorijas audzēknis, vēlāk slavenā Marijas teātra solists. Ievērojamie režisori Vaitkuss un Glinskis, kuriem loti lieli nopelnī lie-tuviešu nacionālā teātra izveidošanā, savas bagātīgas zināšanas ieguvuši Pēterpils teātos. Tie bija arī mana mākslinieciem — Kipras Petruskas, Vīns — kādreizējais Pēterpils konservatorijas audzēknis, vēlāk slavenā Marijas teātra solists. Ievērojamie režisori Vaitkuss un Glinskis, kuriem loti lieli nopelnī lie-tuviešu nacionālā teātra izveidošanā, savas bagātīgas zināšanas ieguvuši Pēterpils teātos. Tie bija arī mana mākslinieciem — Kipras Petruskas, Vīns — kādreizējais Pēterpils konservatorijas audzēknis, vēlāk slavenā Marijas teātra solists. Ievērojamie režisori Vaitkuss un Glinskis, kuriem loti lieli nopelnī lie-tuviešu nacionālā teātra izveidošanā, savas bagātīgas zināšanas ieguvuši Pēterpils teātos. Tie bija arī mana mākslinieciem — Kipras Petruskas, Vīns — kādreizējais Pēterpils konservatorijas audzēknis, vēlāk slavenā Marijas teātra solists. Ievērojamie režisori Vaitkuss un Glinskis, kuriem loti lieli nopelnī lie-tuvieš

KALPINS

LATVIEŠU STRĒLNIEKS KARA GAITĀS*

Dzīmam neviens vairs neuzticas. Redakcijas laudis sāk traku skriešanos. Kas pirmsais nokļūs Latvijā?

Priekšā liels, aizaudzis grāvis. Klupdami, križdam i pārvejamies tam pāri un — esam mājās.

Neviens iepriekš nebija domājis, ka darīsim, sperot pirmos soļus uz Padomju Latvijas zemes. Viss, kas tagad notiek, noteikti pats no sevis. Rakstnieki un burtliči, šoferi un redaktori vālīgās ar seju pa zalo maura, plēs to ar nagiem un, sagrabuši saujā zemi, svež to gaisā, cits citam virsū, bāz kabatās. Cita kliedz, cits kaut ko sauc, cits skāpa balsi smejas, bet klusus nevēniens. Sai bridi liekas aizmirst viss cits. Ir tikai dārgā mūsu dzimtēnes zeme un mēs paši, kas pēc ilgiem gadiem varam atkal gulēt uz tās.

Iztrakojūties sākam domāt par tālākbraukšanu. Pirmajā mājā apstājamies un izrunājamies ar sirmu latgaliešu māmūlu. Nonākam uz lielcela. Mašinas attīsta maksimālo ātrumu. Putekļi vien nokūp, kad ledražamies ūkaunē.

14.

RIGA JĀATBRIVO, RIGA JÄGLÄB!

Frontes vadība pagodināja latviešu strēlnieku divīziju, pavēlēdama vienu bataljonu izsviest tālu uz priekšu, lai tas būtu starp pirmajām Sarkanās Armijas daļām, kas ienāca Padomju Latvijas teritorijā. Tādā kārtā mūsu divīzija sāka kaujas par dzītās zemes atbrivošanu jau uz pašas robežas. Viens liels mērķis līdz ar to bija saņemt. Tagad acu priekšā nostājās otrs — Riga.

Sis raksts jau daudziem varbūt liekas par garu. Tādēļ jo sevišķi grūts uzdevums ir tagad atstātīt tās saucamās «Latvijas kaujas». Galvenajos vilcienos tās jau plāši aprakstītas un maniem lastājiem pazīstamas. «Latviešu Strēlnieka» redakcijas darbs šai laikā nav raksturojams ar jauniem meklējumiem darba metodēs, kam visu laiku esmu veltījis galveno vērbi. Mēs cīnījāmies ar materiālu, iespaidu un neatliekanu uzdevumu pārpilnību. Lai visu to sīkumos parādītu, vajadzīgi sējumi. Aprobežošos tādēļ ar raksturīgāko. Kas tad ir šīs raksturiņa?

Sarkanās Armijas daļas no valrākām pusēm gāzās viršu vāciešiem. Te vienā, te otrā vietā pārrāva vinu fronti, un uzbrukuma kīli kātrēz tiecas savienoties, lai ienaidnieku apļenkta. No tā vairākām, vācieši bija spiesti atkāpties.

Tomēr tā nebija nepārtraukta atkāpšanās. Atkal un atkal ienaidnieks aizkārēs iepriekš sagatavotā pozicijās. Viss mēģina nobilstīt visu fronti.

Uz priekšu virzījāmies rāvieniem. Divīzija izvērtās kaujai, metās uzbrukumā un izsīta vāciešus no viņu pozicijām. Ienaidnieks sāka atiet. Pa pēdām tam pakaļ dzīnā mūsu karaviri. Viņi bija spiesti apstāties, kad uzdūrās jaunām, pilnīgi izveidotā vēcā aizsardzības pozīcijām. Tādās reizēs bez visas artillerijas pievilkšanas, patīkamas izlūkošanas un spēku pārgrūpēšanas nekas nebija panākams.

Sakārtojusies par jaunu īstam triecienam, divīzija atkal metās uz priekšu, atkal padzīna ienaidnieku un atkal to vajāja, līdz uzbrukums atkal aizkārēs. Tā tas notika pie Balviem, pie Stekiem, pie Aiviekstes, pie Vietaļvas un daudzās citās vietas. Tādā kārtā latviešu strēlnieki pārstaigāja visu Latgali un forseja Ogrī pie Mengēles.

«Strēlnieka» redakcijas darbojās pēc daudzās kaujās pārbaudītās metodes. Tā deva panākumus. Mūsu laudis atradās kopā ar pulkiem. Nedēļām no vietas viņi nerādījās mājās. Korespondences pienāca nepārtraukti. Ja arī cits nekas vairs neatlikās, tad uzmanījām sanitāro mašīnu šoferus un sanitārus līdzbraucējus. Viņi bija mūsu labākie sakarnieki.

Grūtākais apstāklis bija vienmēr mainīgais attālums. Vakara vēl pulki atradās kaut kur tepat. Nakti sākās kauja. Otrā rīta pirmā linija jau bija desmit vai divdesmit kilometru attālumā. Gadijās, avizi iespiezot, vēl kādu dienu pakavēties uz vietas. Tad notika, ka vienreiz pulki atradās vēselus sešdesmit kilometrus no mums. Pateicoties sanitārajām mašīnām, sakari arī tādos apstākljos nepārtrūka. Grūtāk bija tikai otra problēma — avizes nogādāšana lastājiem.

Vajadzēja iemācīties no 24 stundām izspiest katru minūti. Te nebija laika lielām pārdomām. Apstājies — tūlit krāmē mantīpas ārā, uzstādi burteni un keries pie manuscripta. Pavēle — uz priekšu! Taisi savu redakciju ciet, nosien salikumu tā, lai tas ceļā neizjuk, un brauc!

Kaujas izvērtās reti sivas. Ne tādēļ nepakavējos pie katra posma, ka tie būtu viegli un nenozīmīgi, bet gan

tādēļ, ka to ir pārāk daudz, tie ir pārāk sarežģīti, drosmes un varonības pīsētāti.

Mūsu karaviri cinījās visdažādākajos apstākljos. No viņiem prasīja viņi pīpuli un visu kaujas māku. Upīj forserēšana mainījās ar kaujām mežu masīvos, uzbrukumus slīpi societinātīniem ienaidnieka atbalsta punktiem nomaiņīja sikska aizstāvēšanās, atvairot ienaidnieka pretīrīcīenu. Mūsu bataljonī bija lelenkumā un izlauzās no tā, mūsu pulki gājēja kolonās atlīta alzmugurē palikušu vācu grupu rīcīcīenus un izvērtās liela vēriena uzbrukumē, kad priekšā parādījās jauņi ienaidnieka aizsardzības līnijas.

Karavīri acīm pamazām atklājās viss tas, ko mūsu dzīmīte bija izcītusi vācu okupācījas laikā. Audriņi, nospītī Rēzekne un Daugavpils un citas apdzīvotās vietas. Katrā mājāmums stāstīja par bezgalīgām cīsātām, pīzējumiem un postu.

Plaši un neaptverams darbalauks

pavērās «Latviešu Strēlnieka» redakcijai. To neizdēvās pilnīgi pārvaldīt, mūsu spēki izrādījās par vājēm, lai tos pilnīgi aptvertu. Notikumi sekoja cītām drausmīgām ātrumā. Viena no tiem bija svarīgāks par otru, viens interesantāks par otru. Mēs nepaguvām vairs paši organizēt, vadīt un iestāt. «Latviešu Strēlnieka» redakcija cītās satvert svarīgāko, visvajadzīgāko.

Izdoti jaunu numeru, likās, ka tās izdevies. Ieskatojot cīpā, kas mutuļojās visapšķērīt, izrādījās, ka ne kātrēz tās tā. Lielo notikumu gaismā grūti kaut ko labu teikt par avizes saturu. Tas bieži ir saraustīts, pāzud galvenā līnija, kaut kā izgaist svarīgākie uzdevumi, ko avize konsekventi un neatlaicīgi būtu centusies atrisināt.

Paliek viens galvenais apmierinājums. Pienāks laiks, ja tas jau nav pīnācīs, kad pie darba kīrsies vēsturnieki, kad lielām darbiem pacelsies mūsu rakstnieku spalva. Tad mēs ieraudzīsim latviešu strēlnieku tēlu Latvijas kauju laikā visā augumā paceļāmies lasītājiem priekšā. Un tad, kad tas notikis, divīzijas avize tomēr būs viens no galvenajiem materiāliem, kas rādis, ko darījuši, ko domājuši un jutuši. Tas bieži ir saraustīts, pāzud galvenā līnija, kaut kā izgaist svarīgākie uzdevumi, bet tomēr galvenais «Strēlnieka» noīlākās laikā.

Kad celmalas stabs rādīja, ka līdz Rīgai nepaliēk pat pilni simts kilometri, jums. Pienāks laiks, ja tas jau nav pīnācīs, kad pie darba kīrsies vēsturnieki, kad lielām darbiem pacelsies mūsu rakstnieku spalva. Tad mēs ieraudzīsim latviešu strēlnieku tēlu Latvijas kauju laikā visā augumā paceļāmies lasītājiem priekšā. Un tad, kad tas notikis, divīzijas avize tomēr būs viens no galvenajiem materiāliem, kas rādis, ko darījuši, ko domājuši un jutuši. Tas bieži ir saraustīts, pāzud galvenā līnija, kaut kā izgaist svarīgākie uzdevumi, bet tomēr galvenais «Strēlnieka» noīlākās laikā.

Mēs nācām pie Vecmuižas šoseju. Tā rādīja lielu kauju sagatavošanas aini. Nepārtrauktā straume plūda kājnieki. Tāpēc brauc tanki, traktori, pasāgājēji lielgabali. Kad divīzija iegāja pirmā linijā, šaubu nebija — mēs izvēršāmies lielajai kaujai par Rīgas atbrivošanu.

Sākās tā neuzkrītoši — ar aizsardzību, kas patiesībā bija izlūkošana, ar savu pozīciju nostiprināšanu un ienaidnieka pozīciju nepārtrauktu novērošanu. Tēm karavīriem, kas dosies lielājā uzbrukumā, vajadzēja sīki iepazīt ienaidnieku, pārzināt viņu pozīcijas tīkpat labi kā savējās.

Rīga... šo vārdu bieži jo bieži minēja «Latviešu Strēlnieks», tīkko bījām ienākuši Padomju Latvijā. Tagad tas nepazuda no laikraksta slejām. Sāvām visu, kas mums bija zīnāms par to, ko vācieši darījuši Rīgā okupācījas laikā. Bez saviem kārtējumiem pīnācīm redakcijas līdzstrādnieki staigāja pa apkārējām mājām, meklēja cilvēkus, kas tīkko vēl bijuši Rīgā un varēja pateikt, kas tur tagad notiek. Bet drīz pēc tā vairs nevajadzēja taujāt.

Vajadzēja paskaitīties tūnīšās oktobra naktīs debesis. Rīgas pīsē apvārsnis liesmoja spožās liesmās. Atlika iešķēdātējiem dobījās sprādzienā dunopākās, kas atskānēja no tās puses, un katrs kīvja acūtīcīniem tam, ko vācieši grib padarīt ar mūsu Rīgu.

— Rīga jāatbrivo, Rīga jāglāb! — ar tādu kaujas aicinājumu pie saviem laižāmēm vēršas divīzijas avize. No mums atkarājas, vai vāciešiem izdosies nopostīt to, kas uzzelzis un izveidojis gādījumā.

Gadijās, avizi iespiezot, vēl kādu dienu pakavēties uz vietas. Tad notika, ka vienreiz pulki atradās vēselus sešdesmit kilometrus no mums. Pateicoties sanitārajām mašīnām, sakari arī tādos apstākljos nepārtrūka. Grūtāk bija tikai otra problēma — avizes nogādāšana lastājiem.

Latviešu strēlnieku pulki bija tīkliem izstrādātās plāns. Tas tīkls bija Rīgas atbrivošanas un glābšanas plāns. Ienaidnieka galvenie spēki jāsakauj pilnībā pievērtē. Jādarbojas pēc iepīcījās plāšākā frontē, lai visus vāciešus spēkus izvilktu no pīlētās.

Latviešu strēlnieku pulki bija tīkliem izstrādātās plāns. Tas tīkls bija Rīgas atbrivošanas un glābšanas plāns. Ienaidnieka galvenie spēki jāsakauj pilnībā pievērtē. Jādarbojas pēc iepīcījās plāšākā frontē, lai visus vāciešus spēkus izvilktu no pīlētās.

Tomēr pavēle paliek pavēle. Dziedātā rādiņa, bet sakārto mugursomu un an kājas! Oktobra revolūcijas svētkus vēl palaimējās nosvinēt Rīgā. Tūlīt pēc tam, lietainā rudens dienā mūsu pulki jau soljoja ārā pa Jelgavas šoseju.

Uzturoties Rīgā, redakcijas sastāvā notika svarīgas pārmaiņas. Izbeidza pastāvēt rakstnieku grupa.

Nevar teikt, ka mēs būtu par to

principu. Vispirms daudz grūtāks.

Vispirms pīsē apvārsnis liesmās.

Vispirms vāciešiem iemējās.

Verdi «Rigoletto»

1832. gada 22. novembrī Parizē pirmo reizi skatuves gaismu ieraudzīja Viktora Igo drāma «Karaļis uzjautriņās»; tāi pašā vakarā teātra direktors saņēma policijas pavēli drāmas izrādes pārtraukt. Jau pats drāmas nosaukums šķita skandālozs, tikpat nemorālisks un neciešams tās saturs, kurā autors bija riskējis ievest vēsturisku personu — Francijas karali. Deviņpadsmit gadu vēlāk Venecijā šo pašu drāmu, bet jau kļuvušu par Verdi operu, noliežā austriešu cenzūra, pirms opera vēl pat nemaz nebija pabeigta. To izdevās saglābt, pārsaucot personas, pārmainot darbības vietu un laiku; tā radās «Rigolets», kur Francijas karala vietā bija liikts Mantujas hercogs. Operai bija pēkšņi milzīgi panākumi, pāra gadu laikā tā iekaroja visas italiešu operskatuves, pārgāja arī tālu pāri Italijas robežām. Verdi mākslā tā kļuva par pirmo lielo virošnoti, kurai drīz pievienojās divas citas — «Trubadūrs» un «Traviata», izveidojot viņa vidusperiode operu slaveno trijlapī.

Verdi «Rigoletto» nav ne naīvs, ne primitīvs drāmatisks darbs, kā to dažkārt grib uzsvērt. Tā drāmatiskā darbība risinās lielā psicholoģiskā spriegumā, spilgti un asi zimētos personu raksturos, meistariski veidotās drāmatiskās situācijās; ja operas libretā ir pāris konvencionālītāšu, tām pāri ved mūzikas plūdums. «Rigoletto» mūzikā jau jūtam visu Verdi ģenija lielo elpu. Tās nav tikai «skaistas» melodijas, ko dzied hercogs, Džilda, Rigoletto, — kā gleznotājs ar savu krāsu paleti Verdi ar tām glezno dzīvus cilvēkus, pilnā to raksturā, izdzīves, milas vai naida un sāpju dzījā cilvēcībā. Nemaldīgs ir Verdi drāmatiskais instinkts, viņa lieiskā māksla būvēt operas mūzikālo celtni, tās elementu — rečitāтивu, āriju, ansambļu un koru kontrastu dažādbā un reizē apbrīnojamā mūzikāli drāmatiskā vienībā; spilgts, leizīmīgs katra atsevišķa cēlēna mūzikālā rakstura izveidojums.

«Rigoletto» vienmēr bijusi mūsu operateātra repertuāra neatņemama daļa; jauna inscenējuma nepieciešamība tam bija jau sen nobriedusi. Operu redzam tagad pa daļai jaunu tēlotāju sastāvā, ari jaunā režijas plānā un pilnīgi jaunā dekorātīvajā ietērpā.

Režijas nolūks bijis sevišķi pasvītrot Rigoletto cilvēcīgās tragedēdijas un hercoga galma izvērtības pretišķibām. Daudz iekšēji jauna radit šai plāksnē diezgan grūti, jo uz šim pretišķibām īstenībā pamatojas pats V. Igo drāmas teksts un līkviens drāmatiski spilgts «Rigoletto» uzvedums. Jāatzīst, ka režisors un inscenētājam Kārlim Liepam izdevies panākt daudzas raksturīgas jaunas saasinātās tēlojumu nostādījuma niances. Bet nolūks nav

Aīng no operas «Rigoletto» izrādes Operas un baleta teātri

GRĀMATA PAR STALINGRADU*

Lielā Staļingradas kauja, kurā sākās fašistisko armiju sakāve, ierakstījusi cilvēces vēsturē vienu no vis-

Tās Iliada vēl nav uzrakstīta, pagai-dām ir tikai atsevišķi varenās epopejas fragmentu attēlojumi. Tomēr Sta-lingradas varonu slava pārlidojusi jau pasauli. Varonīgās pilsētas vārds li-dzīs Leningradai un Sevastopolē kļu-vi par drosmes un varonības simbo-lu. Var droši sacīt, ka cīnas pie Vol-gas izšķir visas zemeslodes likteni. No šī brīža sākot, Tēvijas karš iegāja jaunu fazē, nepārtraukta uzbrukuma un panākumu fazē. Vācieši plānoja ielenkt un iznīcināt Sarkanās Armijas galvenos spēkus, bet beigās paši no-kļuva padomju karaspēka knaibēs, kas saspieda vienu no stiprākajām ie-naldnieka armijām. Tā bija geniālās Stalīna stratēģijas uzvara pār faisti stratēģiju. To bija spiesti atzīt arī vācieši. 19. novembrī sāko-ties varenajām Sarkanās Armijas triecienam, tikai četru piecu dienu lai-kā vācu faisti grupējuma flangi bija sakauti un galvenie spēki sanemti ciešā lokā. Pēc smagām cīņām VI vā-cu, vairāk nekā trissimt tūkstošu lielā, armija beidza eksistēt, tās atliekas ar 24 generāļiem un ģenerālfeldmaršalu Paulusu kapitulēja. Biedrs Stalīns pēc ūzvaras Sarkanās Armijas 25. ga-dadienā savā pavēlē teica: «Nevar būt saubu, ka tikai Sarkanās Armijas pa-vēlniecības pareizā stratēģija un mūsu komandieru izpildītāju elastīgā takti-ka varēja radīt tādu izcilu faktu kā milzīgā vācu 330 tūkstoš cilvēku iz-lases armijas ielenkšana un likvidēša-na pie Stalingradas». Gluži kā 1918. g. Storeizējā Caricīna kļuva par balt-gvardu kara pūlu kapu, arī Stalingra-deiši parādīja, ka tie ir cienīgi sla-veno tradīciju mantinieki. Pilsēta gan pārvērtās drupās, bet lenaldnieks tālāk netika. Padomju karaviri mira, bet, iz-pildot Augstākā virspavēlnieka pavēli, neatkāpās ne soļi. 62. armija, kas aiz-stāvēja pilsētu, vārda pilnā nozīmē

un novembra pirmā puse bija pats grūtakais, var teikt, izšķirīgais laiks visā Tēvijas karā. Nereti bataljons aizstāja pulku, vads — rotu, viens cilvēks nodoju. Šeit attīstījās tas ipatnējais, ciešais kaujinieka tīps, ko nosauc par «staļingradieti». Varonis, kas nebistas nekādu elles uguņu, kas gatavas cīnīties līdz pēdējam elpas vilcienam. Visu šo laužu kopīgo gribu pateicis snaiperis Vasilijs Zaicevs, kas, sāne-mot apbalvojumu, lūdzis pateikties biedram Stalīnam, «ka mums, 62. armijas kareivjiem un komandieriem, viņpus Volgas zemes nav. Mēs turamies un turēsimies uz dzīvību un nāvi.» Šo cīnītāju tēlu plašākā prozas darbā mē-ģinājis parādīt krievu rakstnieks Konstantīns Simonovs. Vina grāmata Die-nas un naktis, kas nesen iznākusi arī latviešu valodā, ir pirmais plašākais mākslinieciskais sacerējums par Sta-ļingradu, ko autors veltījis par Sta-ļingradu kritušo piemiņai. Simonova darbs izaudzis no bagāta faktu krāju-ma, ko rakstnieks guvis no personi-gām sarunām ar kareivjiem, koman-dieriem un politiskajiem darbiniekiem, pašām novērojot milzīgo cīnu norisi, kā arī izstudejot pulku un divīziju kauju žurnālus. Simonova nolūks, cī-tē-jot Nikolaja Tichonova izteicienu, bi-jis pateikt patiesību par karu, parā-dīt savas tautas karavīra raksturīgās īpašības, parādīt Stalingradu viņās vēsturiskajās dienās. Vadīdamies no stingras reālistiskas tēlošanas meto-des, rakstnieks centies attīlot Ištenību bez jebkādiem romantiskiem krāso-jumiem, par cik vien tas iespējams mākslas darbā, vairoties no sausas aprakstišanas un naturālisma. Lai pa-rādītu visu Staļingradas kauju norisi, vajadzētu vairāku sējumu romānu. Tas arī nav bijis autora nolūks. Sa-vam darbam viņš izvēlējies tikai da-zus cilvēkus. Viena bataljona gaitas līdz Sarkanās Armijas ziemas uzbrukuma sākumam — tātad pašu grūtāko cīnu posmu. Tomēr lasītājs jut visas armijas frontes dinamisko kustību. Kapteina Saburova, divīzijas koman-diera, Pruskoja, Litvājas, Mašleniņko-

va, bataljona komišāra Vajina, sani-
tāres Anas un vecākā seržanta Kopu-
kova tēlos rakstniekiem izdevies parā-
dīt tipisko, raksturigo. Sekojoši atse-
višķa varona ciņām, mēs redzam, kā
cīnās simti un tūkstoši. Sajā darbā
Simonovs varonības problēmai pie-
skāries bez trafareta, ko var pārmest
dažam labam karā attēlojumam. Tie
visi ir vienkārši cilvēki, kas nav brivi
no tā, ko saucam par cilvēciskām vā-
jibām. Ejot triecienā, ikviens izjūt to
ipašo dvēseles stāvokli, ko psycholo-
ģija sauc par nāves bailēm. Piem., Ko-
nukovs, citādi drosmīgs kareivis, Jun-
kersu uzlidojuma laikā piepliek zemei
un grūti dabujams augšā. Viņam ir
jocīga sajūta. Lūk, tikko piecelsies,
tūlīt nositīs. Tā tas sākumā vairāk vai
mazāk ar katu. Bet varonības akts
sākas tur, kur šīs nomācošās balles
pārspēj, kur naids dod spēku turēties
uzbrucējiem preti kaut zobiem. Tas ir
galvenais uzvaras priekšnosacījums, ko
padomju cilvēks iemācījās tiesī karā.
Un par tādiem klūst visi Stalingradas
aizstāvji. Kādrievs Tēvijas karā vē-
sturnieks, rakstot par Stalingradu, vel-
tis tai pavism ipašu nodalai, kas pil-
nīgi atšķirīgās no visa, kas gadsimtus
rakstījis par karu un atsevišķām kau-
jām. Saburova bataljona viss frontes
sektors ir daži desmiti metru. Stāba
kartes attālumus vairs nemēro kilo-
metriem, bet dažiem simtiem metru.
Bieži vien atstatumu līdz ienaidniekiem
var pārlēkt pāris soljiem. Katram ka-
reivim dzimtenes jēdziens iekļauts
mazajā zemes iecirkni, nereti vienā
kvadrātmētrā. Kapteinis Saburovs iz-
jūt, ka, ja viņš nomirs, vai padosies,
zemes gabalina, ko viņš aizstāv, vairs
nebūs, Krievija, tā klūs vācu zeme,
bet to viņš nevarēja iedomāties. Ari
pulkvedis Remizovs sarunā ar Sabu-
rovu par namu, kas atņemams vācie-
šiem, saka: «Un tomēr nams — tas ir
daudz, gandrīz viss, Krievija.» Lūk,
no šejiennes attīstās un izaug tas nel-
kāmais sīkstums, kas pārsteidza pa-
sauli. Kad daudziem jo daudziem
šķita, ka padomju varas sakāvē ne-
vēršama. Sarkana Armlja demorā-

„K A U G U R I E Š I“

18. g. s. beigās dzimtbūšanas jūgā izmocito zemnieku stāvoklis Krievijā bija kļuvis nepanesams. Plašo zemniecības slāņu pacietības mērs bija izsmelts, un driz vien te vienā, te otrā vietā sāka uzliesmot zemnieku nemieri. Lielākie no tādiem nemieriem ir Pugačova sacelšanās 1773.—1775. gados. Nemieri, kas pieņēma arvien plašākus apmērus, sabaidīta, cara valdība izdeva dažas reformas, atjaunoja cilvēku pagalmā, pārbaudītās grāfs izdomā viltību. Viņš pierunā zemniekus pagaidit, kamēr ierodas gubernātors. Zemnieki paliek gaidīt. Pa to laiku muīžnieki izsauc dragūnus. Uzzinājuši par šādu muīžnieku viltību, saniknotie jaudis uzlauž pils pagrabus, kur mitinās ieslodzītie, atbrivo tos un aizdedzina pilī. Izsauktais karaspēks nežēlīgi izrēķinās ar nemieriem.

dažas reformas, starp citu — agrāko naturālo nodevu vietā ievedot galvas-naudas nodokli.

Tāda ir Kauguriešu sacelšanās priekšvēsture.

Jaunā reforma atkal satrāva plānas

Tāds īsumā filmas sīzets. Filma bijo-gatava jau 1941. gada. Gluži saprotamu iemeslu dēļ vācieši to iznīcināja. saglabājās tikai viens eksemplārs, ko kādā kino studijas darbinieks bija pa-slāpīgi. Tādējādi tā ne īstāja samontēt.

Jaunā reforma atkal satrauca plašas zemnieku masas. Arī Latvijā vairākās slēpis. Tagad tā no jāuna samontēt; un ieskanota.

Zemnieku māsas. Arī Latvija vairakās vietas sākās nemieri. Filma «Kauguri» rāda vienu epizodu no šiem nemieriem — Kauguru pagasta zemnieku sacelšanos 1802. gadā. Nevarēdami ilgāk cieš smago nodokļu nastu, mēs sāsodus un citas varmācības, saniknotie zemnieki sacejas pret saviem apspiedējiem — grāfu Mengdenu un viņa mužas pārvaldnieku Zunti. Atklājot zemnieku grūto stāvokli un muižnieku neclīvēcību, filma rāda, ka dažu apzinīgāko tautas pārstāvju neapmierinātība pāraug spēcīgā sacelšanās kustībā, vienojot ap sevi plašas zemnieku masas. Kad zemnieki, apbrūpojušies dakkām izkāpītām un mietiem, iebrūk nīls un iekšķīdumā.

Filma viscaur ieturēta reālistiski veidojumā. Reljefi parādīti abu naidīgo skīru — muižnieku un zemnieku — dzīves kontrasti — bagātība un greznība vienā pusē, nabadzība un beztiesība — otrā. Filma saista skatītājus ar spēcīgim masu skatiem, ar īpatnējo Latvijas dabas koloritu, ar latviešu tautas un tās dzīves specifiku. Filmā ir arī savi trūkumi, un kā viens no galvenajiem būtu minems — tās nevien gabalainība. Atsevišķi epizodi vietān sasaistīti nepārliecinoši. Filmā derēja arī spēcīgāk parādīt drāmatisko kāpīnājumu.

V. Sirokins

M. GORKIJS UN V. BRUSOVS LATVIEŠU LITERĀTURAS PROPAGANDISTI KRIEVIJĀ

(1916. — 1946.)
Tagad, kad kultūras vērtību apmai-
ņai krievu un latviešu tautu starpā ir
visplašākās iespējas, der atcerēties tos
pasākumus, kādus veikuši krievu rakst-
nieki, it īpaši Maksims Gorkijs un Val-
erijs Brusovs, pirms trīsdesmit gadiem,
lai populārizētu krievu lasītājos lat-
viešu literātūru.

Pirmā imperiālistiskā kara gados, glābjoties no vācu iebrucējiem, apmēram pusmiljons latviešu aizgāja uz austriju, kur atrada patvērumu pie krievu tautas. Krievu sabiedrība sāka augt interese par brālīgo latviešu tau tu, par latviešu literātūru. 1945. gada beigās Zinātņu Akadēmija pabeidza izdot latviešu tautas dziesmu krājumu krievu valodā. Izdevums aptvēra sešus biezus sējumus ar vairāk nekā 200

1916. gadā izdevniecība «Parus» («Bura») Pēterpili izdeva «Latviešu literātūras krājumu» M. Gorkijam un V. Brusova redakcijā. Krājumā ievietoto prozu redīgējis lielāko tiesu Gorkijs, dzeju — Brusovs. Krājuma mērķis, pēc pašu izdevēju vārdiem, — «iepažināt krievu lasītāju ar raksturigākajiem un ievelojamākajiem latviešu literātūras saņiegumiem, sākot ar tās vēsturiskās noformēšanās momentu — līdz mūsu laikam.»

Kaut arī paši izdevēji aizbildinās, ka krājuma nelielie apmēri (400 lpp.) neļauj vienīgi pilnībā veikt šo uzdevumu, krievu lasītājiem tas tomēr deva iepriēju plašākam ieskatam latviešu literatūrā. Literārā materiāla izvēle izdarīta veiksmīgi, tulkojumi izpildīti ar lielu rūpību — par to liecina tas, ka daudzus tulkojumus veikuši tādi leje- redakta roka.

Reizē ar agrāk iznākušo «Latviešu literatūras almanachu» («Vestnik Znanija», Pēterpili, 1913. g.) «Latviešu literatūras krājums» M. Gorkija un V. Brussova redakcijā ir viens no pirmajiem pasākumiem iepazīstināt krievu lasītājus ar latviešu literatūru.

daudzus tūkojumus veikusi tadi lieve- Jāvs Vaisnīcīgs

lizēta, pēkšpi radās Stalīngradas briesmas. Ne vienreiz vien ārzemju avižu korespondenti un publicisti izbrīnā jautāja: kā cilvēks var izturēt tādas briesmas. Mēnešiem atrasties visbriesmīgākajā ugnī, paciest neiedomājamas grūtības un tomēr paturēt spraigu kaujiniecisko garu. Simonovs savā stāstā paver šis varopoēmas lappusi. Nesiēdpams patiesību, viļsp rāda to pamatspēku, kas atraišas apbrinojamu izturības spītu, kas galu galā pieveica fašistu dzelzs un tērauda mašīnu. Tas sākumā nebija ne skaitliskais, ne kaķa ieroču pārvars. Nekas cits kā karstais padomju patriotisms, kas varēja izaugt vienigi sociālisma valstī. Cilvēki, kuri līdz kāram kopā dārzus, audzēja kokus un puķes, cēla skolas, vai urbās zemes dzīlumos, pacēlās gaisā, lai atklātu dabas spēku, kas kalpotu dzīves labklājības celšanai, kļuva teicami kapaviri. Kad ienaidnieks jau tuvojās zemes dzīvibas centriem, pat bezrūpīgākie apzinājās draudošās bries-

mas un pārvērtās niknos cīnītājos.

Dienu un nakti dum nepārtrauktas kaujas. Tas prasa nemītīgus upurus. 62. armijai jāištur briesmīgs spiediens. Tās rīcībā vairs nav neviens veselais svaigas divizijas. Procenko dajā atlīcis tūkstoš seši simti viru. Bieži vien trieciengrupas nākas salasīt pa vairākām rotām. Viņi pat vēl nezina par milzīgo armiju, kas veidojas Aizvolgas stepē, kas pašā kritiskākajā momentā, kad likās, ka spēki sāk jau apsikt, pēķēšni uzgāzās fašistiem uz galvas. Un to mērā landis kas bijis atklājējis cī-

gradēsu neužvāramības nosiepumam meklējama arī lieliskajā kaļa mākā. Smagajās kaujās ikviens cīnītājs, sākot no šāba darbinieka un komandiera līdz vienkāršākajam ierindniekam, kļūst savas lietas meistars. Viens prot cīnīties un pārspēt desmit uzbrucējus. Stalingradā nav pirmās linijas un aizmugures. Pat armijas šābs dažkārt atrodas tikai dažus simt metrus no iealdnieka pozīcijām. Visa 65 kilometrus lielā pilsētas teritorija ir milzīgs kaujaslaiks, kur ik pēda, kvadrātmētrs tiek nemītīgi ārdīts minu, artillerijas žāvētu un kurbju vēzēdienās.

